

רקע לתוכנית משמרות הזה"ב

משמרות הזה"ב פועלות בישראל על פי החלטת ממשלה והנחיות משרד החינוך, בשיתוף פעולה עם הרשות המקומית הרלב"ד והמשרה, מתוך מטרה לחזק את בטיחותם של תלמידים במרחב התעבורתי סביב בית הספר, בדרך אליו וממנו. משמרות הזה"ב מעוגנות בחוזרי מנכ"ל המשרד, המגדירים את מטרות התוכנית, דרכי הפעלתה, חלוקת הסמכויות בין בית הספר, הרשות המקומית והגופים המלווים, וכן את ההכשרה הנדרשת לתלמידים ולצוות.

בהתאם למדיניות הממשלה לקידום תרבות בטיחות בדרכים, נתפסת הפעלת משמרות הזה"ב ככלי חינוכי-קהילתי מרכזי: שילוב תלמידים בתפקיד התנדבותי רשמי במערך בטיחות בדרכים מגביר את תחושת השותפות, מפתח אחריות אזרחית, ומאפשר יצירת סביבה בטוחה יותר בדרך לבית הספר.

התוכנית נשענת על עקרונות של שיתוף, מעורבות ואחריות אישית וחברתית: מצד אחד – מענה לצורך ממשי בבטיחות בדרכים בסביבת מוסדות החינוך; ומצד שני – טיפוח דור צעיר שמודע לחוקי התנועה, מבין את משמעות האחריות על חיי אדם, ומתנסה בפועל במנהיגות ובמתן שירות לקהילה.

מבוא לתוכנית – תכנית פעולה ומשמעות ערכית

תכנית משמרות הזה"ב בבית הספר נועדה להכשיר ולהפעיל קבוצת תלמידים כתלמידים מנהיגים צעירים, הלוקחים חלק פעיל בשמירה על בטיחות קהילת בית הספר במעברי החציה ובדרכים הסמוכות. התוכנית משלבת הכשרה תיאורטית ומעשית, בניית זהות תפקידית, עבודה במשמרות וליווי שוטף לאורך השנה.

בלב התוכנית עומד הערך של **מנהיגות** - התלמידים משמשים "מנהיגים צעירים" בקהילת בית הספר: הם מהווים דוגמה אישית לתלמידים הצעירים, מייצגים את בית הספר כלפי חוץ, לומדים להנחות, להציב גבולות בנימוס ובאחריות, ולקבל החלטות מושכלות במצבי אמת.

לצד זאת, התוכנית מדגישה את ערך **האחריות**: אחריות על הגעה בזמן למשמרת, על שימוש נכון בציוד, על הקפדה על הנהלים, ועל שמירה על בטיחותם ורווחתם של תלמידים והולכי רגל בסביבת בית הספר.

תכנית הפעלה:

הכשרה:

- מערך שיעורים מובנה (תאוריה + סימולציות) בנושא בטיחות בדרכים, דילמות של אחריות, ותרגול מיומנויות מנהיגות ותקשורת.
- שוטר: אחראי על התוכן
- מורה: אחראית על התוכן הפדגוגי ערכי
- שילוב כיתה ה' כ"שכבת חונכים בהכשרה" – חשיפה מדורגת שתכין אותם לקראת תפקיד משמרות הזה"ב בכיתה ו'.
- שגרור תלמידי שכבת ו' בתחילת השנה בקרב תלמידי ביה"ס, חיבור התלמידים לחשיבות משמרות הזה"ב והבנת ערכי התוכנית.
- שגרור התוכנית וגיוס לשיתוף פעולה של הורי הקהילה.

הפעלה וליווי:

- לוח משמרות מסודר, חלוקת תפקידים (מפקד, אוחזי תמרוך, אחראי ציוד, אחראי תיעוד).
- ליווי קבוע של רכז זה"ב – תצפיות בשטח, שיחות משוב קצרות, מפגשי רפלקציה תקופתיים.

הערכה:

- קריטריונים ברורים להערכת אחריות ותפקוד (הגעה, עמידה בנהלים, התנהלות ערכית מול תלמידים ונהגים).
- שיתוף התלמידים בהערכה עצמית ורפלקטיבית, כדי לחזק מוטיבציה ותחושת שייכות.

תרומת התוכנית לבית הספר:

התוכנית מייצרת "שכבת מנהיגות צעירה" בתוך בית הספר, שמשמשת מודל לחיקוי לתלמידים הצעירים ותומכת באקלים בטוח ומכבד בשעות העומס. היא מחברת בין יעדים פדגוגיים (למידה חברתית-רגשית, אזרחות פעילה, אחריות) לבין מענה לצורך בטיחותי מוגדר. היא מחזקת את שיתוף הפעולה בין בית הספר, ההורים והרשות המקומית סביב ערך הבטיחות בדרכים.

מערך שיעור 1: אחריות

מטרות למידה

- התלמיד יזהה מצבי יומיום בהם הוא יכול לקחת אחריות על בטיחות ובטיחות אחרים בדרכו לבית הספר ובסביבת הבית.
- התלמיד יתנסה בקבלת החלטות אחראיות מתוך מגוון אפשרויות פעולה.

פתיחה (10 דקות) – חווייתית

- הצגת 3 תמונות או סרטונים קצרים (חציית כביש, ירידה מרכב חונה, המתנה לאוטובוס).
- כל תלמיד בוחר תמונה אחת שאליה הוא מתחבר אליה ועונה על השאלות הבאות:
 - מה קורה בסיטואציה?
 - איפה צריך לקחת אחריות?
 - המורה אוספת תובנות קצרות על הלוח (מילים כמו: לשים לב, לעצור, לעזור לאחר).

גוף השיעור – תחנות בחירה וגיוון (25 דקות)

המורה מחלקת את הכיתה ל-3-4 תחנות, וכל תלמיד בוחר באיזו תחנה להתחיל (אין חובה לעבור בכולן – דיפרנציאליות בקצב ובסוג המשימה).

1. תחנה 1 – דילמות אחריות

- קלפים עם מצבים: חבר דוחף לכביש, ריצה לאוטובוס, אוזניות חזקות במעבר חציה.
- משימה: לבחור דילמה אחת, לכתוב מהי הבחירה האחראית ולנמק.
- התאמה: לתלמידים מתקשים – בחירה בין 2 תגובות מוכנות; מתקדמים – המצאת דילמה משלהם.

2. תחנה 2 – קומיקס אחריות

- יצירת קומיקס קצר בן 3-4 תמונות על "שומר/ת זה"ב צעיר/ה" בשכונה.
- בחירה: עבודה ידנית על דף או במחשב.
- דיפרנציאליות: אפשר לעבוד בזוגות/יחידים; אפשר להשתמש במדבקות/תמונות מוכנות למי שמתקשה בציור.

3. תחנה 3 – משחק תפקידים

- תרגול סצנות קצרות מחיי היומיום (חציית כביש עם אח קטן, ירידה מרכב, חצייה ליד חניה).
- מבנה תפקיד: "ילד/ה אחראי/ת", "חבר שמר", "מבוגר שלא שם לב".
- אחרי כל סצנה שואלים: מה עשיתם שהראה אחריות? מה אפשר היה לשפר?

4. תחנה 4 (אופציונלית) – מפת האחריות האישית

- כל תלמיד מסמן על ציור הדרך מהבית לבית הספר נקודות שבהן צריך להפעיל אחריות (מעבר חציה, חניה, תחנת אוטובוס).
- התאמה: לתלמידים צעירים – עבודה בצביעה על מפה מוכנה; לגדולים – שרטוט מפה אישית.

סיכום ורפלקציה (10 דקות)

- מעגל שיתוף: כל תלמיד בוחר אחת משתי שאלות:
- על איזה מצב אחריות חדש חשבת היום?
- מה תנסה לעשות אחרת בדרך הבאה לבית הספר?
- כתיבת "הבטחת כותב אחריות אישית": כל תלמיד/מצייר התחייבות אחת קטנה לבטיחות בדרכים לשבוע הקרוב.
- הדגשת הקשר למשמרות הזה"ב: אחריות אישית של כל תלמיד היא בסיס לאחריות של שומר/ת זה"ב כלפי אחרים.

מערך שיעור 2: מנהיגות

מטרות למידה

- התלמיד יזהה תכונות של מנהיגות חיובית בתחום הבטיחות בדרכים (דוגמה אישית, יוזמה, אכפתיות).
- התלמיד יחוה תפקידים מנהיגותיים המתבססים על בחירה ויוזמה אישית, ברוח משמרות הזה"ב.

פתיחה (10 דקות) – סיפור/קליפ מעורר מנהיגות

- הצגת סיפור קצר או קליפ על ילד ששמר על חברים בדרך לבית הספר (עוצרים את החברים לפני מעבר חציה, מזכירים לחגור חגורה וכו').
- דיון קצר:

- ✓ מה הילד בסיפור עשה שערך המנהיגות בא לידי ביטוי?
- ✓ האם צריך "תפקיד רשמי" כדי להיות מנהיג? (הכוונה: כל אחד יכול להיות מנהיג בבטיחות).

גוף השיעור – סדנת מנהיגים צעירים (25 דקות)

שלב 1 – מיפוי תכונות מנהיגות (5–7 דקות)

- סיעור מוחות: אילו תכונות יש למנהיג בטיחות בדרכים?
- כותבים על הלוח: דוגמה אישית, אומץ לומר "עוצרים", סבלנות, התחשבות, אחריות, תקשורת מכבדת.

שלב 2 – מסלולי בחירה במנהיגות (15–18 דקות) מתוך

מסלול עבודה אחד או שניים (ע"פ הזמן) – אפשרות בחירה, גיוון ודיפרנציאליות.

1. מסלול א – "מדברים מנהיגות"

- כתיבת סיסמה או שיר כיתתי: "כיתה ה' שומרת על החיים בדרך".
- התאמה: תלמידים הזקוקים לתמיכה – משלימים משפטי פתיחה מוכנים.

2. מסלול ב – "מובילים בשטח" (סימולציות)

• סימולציות של מצבים:

- ✓ חבר חוצה בכביש לא מסומן.
- ✓ מבוגר ממהר ורוצה לעבור באדום.
- ✓ קבוצת רועשת בתחנת אוטובוס.
- מתרגלים כיצד מנהיג מתערב: מה אומר? איך מדגים/הדוגמה אישית בלי לבייש אחרים?

- התאמה: אפשר לתת "קלפי משפטים" למי שמתקשה בניסוח עצמאי.
- 3. מסלול ג – "יזמה לבית הספר"

- תכנון רעיון לפעילות מנהיגותית קטנה בבטיחות בדרכים:

✓ פינת הכרזות בבטיחות.

✓ תורני תזכורת למשמרות זה"ב.

✓ "שגרירי זה"ב" בכיתה שמזכירים התנהגות בטוחה.

- דף תכנון: מה הרעיון? מי אחראי? למי זה מיועד? מה הצעד הראשון שמתחילים כבר השבוע?

סיכום ורפלקציה (10 דקות)

- "מעגל מנהיגים": כל תלמיד בוחר אחד משלושה משפטי פתיחה ומסיים אותו:

✓ מנהיג/ה בבטיחות בדרכים הוא/היא מי ש...

✓ המעשה המנהיגותי שאני יכול/ה לעשות את השבוע הוא...

✓ כשאני מנהיג בבטיחות, זה עוזר ל...

- הדגשה: כל תלמיד יכול להיות מנהיג בבטיחות, גם בלי אפוד ותפקיד רשמי, אך משמרות הזה"ב נותנות מסגרת פורמלית למנהיגות הזאת.

- להערכת עמיתים: כל תלמיד כותב פתק קצר לחבר שבו הוא מציין תכונת מנהיגות שבאן לידי ביטוי בשיעור.

הדגשת העקרונות – בחירה, גיוון, דיפרנציאליות

עקרון הבחירה

השיעורים מאפשרים לתלמידים בחירה אישית ומשמעותית, בהתאם לתוכנית שמעודדת למידה אוטונומית.

- בחירה בין פעילויות יצירתיות (כגון ציור או סיפור) לפעילויות מילוליות.
- בחירה בין פעילויות פיזיות (כגון משחק תפקידים) לפעילויות דיגיטליות (כגון יצירת סרטון).
- מקדם בחירה בפעילויות לשיפור מוטיבציה.

עקרון הגיוון

השיעורים כוללים מגוון פעילויות, חומרים וטכנולוגיות כדי להגיע לכל תלמיד.

- סוגי פעילויות: יצירה, דיון קבוצתי, משחק תנועתי, טכנולוגיה – מכסה ויזואלי, קינסטטי ומילולי.
- גיוון תרבותי: דוגמאות מרקעים שונים ותרחישים עירוניים/כפריים.
- עונה על גיוון פעילויות וחומרים לילדים מכל הרקעים.

עקרון הדיפרנציאליות

התאמה לרמות שונות ולצרכים מיוחדים.

- רמה גבוהה: משימות מורכבות כמו ניתוח סיכונים.
- רמה נמוכה: פעילויות פשוטות כמו צביעה עם הדרכה.
- קבוצות הטרוגניות עם תפקידים מותאמים ואפשרויות דיגיטליות לקשיים מוטוריים.